

ІНТЕГРАЛЬНИЙ РАЦІОНАЛІЗМ: ОНТОЛОГІЧНІ І ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ІНТЕЦІЇ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДОГМАТИЗМУ

Петрушов В. М.

Доктор філософських наук,
професор УкрДУЗТ, Харків, VNPetrushov@gmail.com,
ORCID 0000-0003-3279-2180

Допис присвячений розгляду сучасного стану концепції інтегрального раціоналізму, яка своїми ідейними витокami походить від парадигми європейського адогматизму. Автор виокремлює її онтологічні та епістемологічні інтенції, які безпосередньо стосуються сучасного мейнстріму міждисциплінарності та мислення у складності. Піддаються критичному аналізу постметафізичні тенденції у філософії, науці і релігії, які мають схильність до збігання у якості спільної ментальної структури інтегрального раціоналізму нового логосу. На підставі адогматичної рефлексії історичних передумов європейської інтеграції розглядаються світоглядні чинники європейського мислення, які спричинили кризові явища у співіснуванні країн Євросоюзу.

Нинішня доба переживає постметафізичний період усвідомлення необхідності повернення до цілісно-холістичного мислення, осередком якого на даний час є синергетика. Наука, залишаючись “високотехнологічним осередком знань” прокладає шлях через міждисциплінарність і трансдисциплінарність до трансверсального розуму, якій все ще є уявним горизонтом онтологічної єдності різних типів раціональностей і визначення розуму як такого. У справах теології відчувається гостра реформаторська потреба у створенні “нової інтелектуальної нецерковної релігії”, яка б віконувала перш за все етичні та естетичні функції, продукуючі моральні оберіги життя людини. Кожен аспект інтегрального раціоналізму перебуває у стані внутрішньої нерівноваги, який здатен проявити інтенції зближення (або ж розбігання у разі поглиблення кризових тенденцій) один до одного через синергетичну антракцію навколо ідеї інтегрального раціоналізму “віра є ентелехія розуму”.

Такі інтенції виникають перш за все через пробудження онтологічного запиту на метафізичну єдність буття і сущого у їхньому герменевтичному колі. Світ, поринувши у пафосний потяг (стійке прагнення) глобалізації з наміром змінити буття у космічних вимірах, припустився фатальної помилки, не врахувавши, що така зміна тягне за собою і зміну сущого, а саме людини. Очікування того, що людина під впливом технологічного натиску (бо саме він і став рушійним чинником здійснення глобальної розбудови) автоматично перетвориться на “громадянина світу” не виправдалися: регіональність мислення, локальність традицій, націоналізм, релігійний ізоляціонізм, існування “полісів впливу” на геополітику нікуди не поділися, а отже суще (людина) серед технічних революцій так і перебуває у забутості фронтірній межі “глобалізм-антиглобалізм”.

Ключові слова: європейський адогматизм, інтегральний раціоналізм, міждисциплінарність, ентелехія, мислення у складності, синергетика. Кислюк К. В., 2019

Петрушов В. М. ИНТЕГРАЛЬНЫЙ РАЦИОНАЛИЗМ: ОНТОЛОГИЧЕСКИЕ И ЭПИСТЕМОЛОГИЧЕСКИЕ ИНТЕНЦИИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО РАЦИОНАЛИЗМА

Статья посвящена рассмотрению современного состояния концепции интегрального рационализма, которая своими идейными истоками происходит от парадигмы европейского адогматизма. Автор выделяет ее онтологические и эпистемологические интенции, которые непосредственно касаются современного мейнстрима междисциплинарности и мышления в сложности. Подвергаются критическому анализу постметафизические тенденции в философии, науке, и религии, которые тяготеют к сближению в качестве общей ментальной структуры интегрального рационализма- нового логоса.

На основании адогматической рефлексии исторических предпосылок европейской интеграции рассматриваются мировоззренческие факторы европейского мышления, которые повлекли кризисные явления в сосуществовании стран Евросоюза.

Ключевые слова: европейский адогматизм, интегральный рационализм, междисциплинарность, энтелехия, мышление в сложности.

Petrushov V. N., doctor of philosophic sciences, professor of Ukrainian. DUZT, Kharkiv. INTEGRAL RATIONALISM: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL INTENTIONS IN CONTEXT OF THE EUROPEAN RATIONALISM DEVELOPMENT

The article is sanctified to consideration of the modern state of conception of integral rationalism, that originates the ideological sources from the paradigm of Europe

adogmatism. An author distinguishes her ontological and epistemological intentions that directly touch the modern mainstream of interdisciplinary and thinking in complication. Postmetaphysical tendencies are exposed to the walkthrough in philosophy, science, and religions that gravitate to rapprochement as a general mental structure of integral rationalism of new Logos. The world view factors of the European thinking, that entailed the crisis phenomena in the coexistence of countries of European Union, are studied, on the basis of adogmatic reflection of historical preconditions of European integration.

The present day is the post-metaphysical period of awareness of the need for a return to holistic thinking, the focus of which at present is synergetic. Science, remaining "a high-tech knowledge center", paves the way through interdisciplinarity and transdisciplinarity to the transversal mind, which is still an imaginary horizon of ontological unity of various types of rationality and the definition of reason as such.

In theology, there is an acute reformist need for the creation of a "new intellectual non-church religion", which would first of all honor ethical and aesthetic functions that produce the moral safeguards of human life. Each aspect of integral rationalism is in a state of intrinsic imbalance, which is capable of showing the intentions of convergence (or dispersal in the event of deepening of the crisis trends) to each other through a synergetic antagonism around the idea of the "faith is the entelechy of mind" integral rationalism.

Such intentions arise primarily through the awakening of an ontological inquiry into the metaphysical unity of being and being in their hermeneutic circle. The world, immersed in a pathos train (stable perseverance) of globalization with the intention to change the existence in space measurements, made a fatal mistake, not taking into account that such a change is heavy for itself and the change of things, namely, human-being. The expectation that a person under the influence of technological pressure (since it was he who became the driving factor for global development) automatically turned into a "citizen of the world" did not materialize: the regionality of thinking, the location of traditions, nationalism, religious isolationism, the existence of "poles of influence" on geopolitics and therefore the existence (human) among the technical revolutions is in the forgotten frontier of "globalization-anti-globalism".

Keywords: European adogmatism, integral rationalism, interdisciplinary, entelechy, thinking in complexity.

Постановка проблеми. Методологічні підвалини інтегрального раціоналізму (ІР), про який йдеться у цьому дописі, були закладені у світлі розробки парадигми європейського адогматизму (ЕА) [1]. Як з'ясувалося згодом, ІР відкриває певні онтологічні та конструктивно-технологічні можливості для розвитку сучасних філософських аспектів створення інноваційних технологій, а також для поглиблення світоглядного бачення проблем нинішньої доби. Розкриття цих можливостей є досить глибинною проблемою з огляду на тісне переплетіння й взаємозв'язок різних аспектів сучасного буття на тлі корінної перебудови існуючого світового порядку.

Складність проблеми полягає у тому, що епістемологічні простори, у яких розгортається рефлексія ІР (філософія, наука та релігія), мають тополого-когнітивні деформації (як «стискання», так й «розширення») внаслідок докорінних змін у ставленні людини до світу, а також через виникнення ситуації сучасного «антропологічного повороту», коли сама людина опинилася у центрі філософсько-науково-релігійних крос-культурних пізнавальних практик. Накладають свій мультифакторний відбиток на вивчення можливостей ІР також й сучасні технології усіх рівнів – від мікровпливів на поведінку людини до глобальної зміни її мислення, комунікації та діяльності в різних сферах реалізації життєвих запитів й потреб. Але треба врахувати й ту обставину, що ІР методологічно походить від концептуальних засад європейського адогматизму, який вже сам започатковує синтез критичних філософських течій і здатен генетично передати свій «критичний потенціал» інтегральному раціоналізму у якості інструмента рефлексії когнітивних перетинів філософських концептів, наукових проектів й теологічних доктрин. Таким чином, проблема дослідження можливостей ІР постає міждисциплінарною, трансдисциплінарною і може розглядатися як проблема «мислення у складності» (thinking in complexity)

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Застосування методологічно-го потенціалу як ЄА, так й ІР вже здійснювалося у науково-дослідних роботах та окремих публікаціях. Зокрема можливі нові схеми прийняття рішень персоналом керівних структур (підрозділів) залізниць в умовах швидкісного руху потягів були запропоновані на підставі адогматичної форми мислення «подвійна рефлексія» [2], а конструктивні можливості ІР у створенні інноваційних когнітивних технологій, які підвищують ефективність керування залізничним транспортом, досліджувалися у [3].

Загальний філософський аналіз подій і явищ, що відбуваються у сучасному світі, на підставі онтологічних засад ЄА, був поданий у [4]. Накопичений теоретичний та практичний досвід виконаних досліджень дозволяє здійснювати подальші розвідки у напрямі поглиблення розкриття концептуальних можливостей ІР у контексті актуального розвитку ЄА.

Метою даної наукової статті є окреслення нових обріїв дослідження онтологічних та епістемологічних можливостей ІР з метою здійснення пошуку адекватних експлікативних засобів наукової інтерпретації системних технологій (СТ), що є одним із шляхів розвитку ЄА у прикладному значенні.

Виклад основного матеріалу. З самого початку слід зазначити, що концептуальні витоки ІР закладені у адогматичній інтерпретації складних констеляцій метафізичного постулату «віра є ентелехія розуму», а це може викликати підозру, що ІР більше споріднений ірраціоналізму, ніж раціоналізму. На перший погляд так воно і є, бо «темне» поняття *ентелехія* (грец. *ἐντελέχεια* – маюче мету у самому собі) стає екзистенційним предикатом між вірою й розумом, який має телеологічну спрямованість на аргументність розуму (що є тут підпорядкованим аргументом для функції віри: з логічної точки зору вираз «Х є ентелехія У» можна записати у вигляді $(\exists \hat{O})Q(\hat{O}\hat{O})$, де \exists - знак квантора існування, а Q – відношення Х до У, тобто «існує віра Х, яка у відношенні до розуму У, є його ентелехією», тут вираз «...є ентелехія...» має значення двухмісного предикату).

Отже, з одного боку, віра виступає як екзистенційне вірування (переживання), а з іншого, - як модальність буття у гуссерлівському сенсі – модифікація докси з можливістю предикації екзистенційних суджень. Це надає підстави поставитися до ентелехії як до правірування (прадокси), що відкриває шлях до розуму через гайдеггерівське «передрозуміння» (через інтегральну єдність переддумки, передбачення та антиципації).

Таким чином, ентелехія висвічує у вірі потенційну, приховану форму розумності, яка з імпліцитного стану передрозуміння відтворюється у експліцитному стані, а саме – у розумі (у теологічній герменевтиці Р.Бультмана таке тлумачення самого предмету розуміння є «життєвим ставленням» до нього [5]). Якщо надати ІР дещо спрощеного вигляду, то це є спроба (далеко не єдина з огляду на відомі випадки [6,7]) з'єднати філософський тип мислення з теологією і науковим мисленням. Взагалі у такому зусиллі немає чогось неординарного, бо «... все ж таки сутність сучасної науки, яка у якості європейської стала планетарною, укорінена в грецькій думці, що з часів Платона названа філософією» [8]. Але у ХХ столітті відбувся ряд онтологічних зсувів, які зруйнували ментальний моноліт Нового часу й сприяли утворенню сучасної картини світу. Якщо зосередитися саме на складових ІР (філософії, науці і релігії), то вони (зсуви) мають наступний зміст [9]: «Метафізика є підґрунтям доби, певним тлумаченням сущого та певним розумінням істини створює її сутнісний образ. Цим підґрунтям охоплені усі явища, які притаманні для доби».

«Наука нового часу укорінена і разом спеціалізується у проектах відповідних предметних сфер. Ці проекти розгортаються у відповідну методику, що забезпечує наукову строгість. Та чи інша методика засновує себе як виробництво. Проект і строгість, методика і виробництво, взаємно потребуючи одне одного, складають сутність новоєвропейської науки, роблять її дослідженням».

«...(Ще одне) явище Нового часу – обезбожнювання. Цей вираз не означає простого вигнання богів, грубого атеїзму. Обезбожнювання – подвійний процес; коли, з одного боку, картина світу стає безхристиянською, оскільки підґрунтя світу стає нескінченним, безумовним, абсолютним, а з іншого – християни перетлумачують своє християнство у світогляд (християнський світогляд) і таким чином співвідносяться з Новим часом. Обезбожнювання є стан принципової невирішеності стосовно Бога і богів. У його укоріненні християнам належить головне місце. Але обезбожнювання настільки не виключає релігійності, що, навпаки, завдяки йому ставлення до богів вперше тільки й перетворюється у релігійне переживання. Якщо до такого

дійшла справа, то боги зникли. Пустота, яка виникла, замінюється історичним і психологічним дослідженням міфа».

Отже, метафізика «стає підґрунтям доби», наука перетворюється у «технологію», а релігія «обезбожнюється». Ці характеристики притаманні сьогоденню ще більше, ніж за часів Гайдеггера. Дійсно, як не намагався постмодернізм перетворитися на всеохоплюючу деструкцію, витісняючи метафізичну традицію мислення, але зараз, як ніколи раніше, нагальним є запит на онтологічні та аксіологічні підходи до вирішення актуальних проблем через світову кризу буттєвого устрою цивілізації. Буття і суще вимагають своєї метафізичної реінтерпретації замість їхніх постмодерністських коннотацій, які зруйнували цілісну картину світу химерами «складок», «пустот», «симулякрів» тощо. Наука, перетворившись на «технологію» (досліджень), позбавила себе будь-яких аксіологічних імперативів, натомість стала знаряддям отримання прибутків та нестримного задоволення ринкових запитів споживачів, якими б вони не були.

Що ж стосується релігії, то «обезбожнювання» має вигляд «теологічного декаденсу» від спорожнілості ідей тлумачення доктринальних текстів Святого Письма та незникаючих церковних протистоянь у боротьбі за верховенство над паствою. Звичайно, що за таких «світських умов» релігійне мислення та вірування потерпають від штучних (надуманих) утисків від ортодоксальних контртрадицій з боку фундаменталістів та ригідних консерваторів-традиціоналістів, які стоять на захисті незмінності «первинного об'явлення (одкровення) Бога». Тож теологи і вдаються до «історичних і психологічних досліджень міфа» (про Бога і богів).

Таким чином, нинішня доба переживає постметафізичний період усвідомлення необхідності повернення до цілісно-холістичного мислення, осередком якого на даний час є синергетика. Наука, залишаючись «високотехнологічним виробництвом знань» (або ж «когнітивною фабрикою»), прокладає шлях через міждисциплінарність і трансдисциплінарність до трансверсального розуму, який все ще є уявним горизонтом онтологічної єдності різних типів раціональностей і визначення розуму як такого [10]. У справах теології відчувається гостра реформаторська потреба у створенні «нової інтелектуальної (нецерковної) релігії» (Сантаяна), яка б виконувала перш за все етичні та естетичні функції, продукуючи моральні обереги життя людини. Отже кожен аспект ІР нині перебуває у стані внутрішньої нерівноваги, який здатен проявити інтенції зближення (або ж розбігання у разі поглиблення кризових тенденцій) один до одного через синергетичну атракцію навколо ідеї ІР «віра є ентелехія розуму». Звідки ж виникають такі інтенції? Перш за все через пробудження онтологічного запиту на метафізичну єдність буття і сущого у їхньому герменевтичному колі. Світ, поринувши у пафосний потяг (стійке прагнення) глобалізації з наміром змінити буття у космічних вимірах, припустився фатальної помилки, не врахувавши, що така зміна тягне за собою і зміну сущого, а саме людини. Очікування того, що людина під впливом технологічного натиску (бо саме він й став рушійним чинником здійснення глобальної розбудови) автоматично перетвориться на «громадянина світу» не виправдалися: регіональність мислення, локальність традицій, націоналізм, релігійний ізоляціонізм, існування «полюсів впливу» на геополітику нікуди не поділися, а отже суще (людина) серед технічних революцій так і перебуває у забутості на фронтірній межі «глобалізм – антиглобалізм». По-друге, наука, набувши якості «системної технології» (у сенсі інтелектуального мейнстріму міждисциплінарності та охоплення своїм впливом всіх сфер буття), здатна породжувати глобальні системні технології такі, як штучний інтелект, глобальна комунікація систем, космічний транзит. Але як би це парадоксально не виглядало, сучасна наука стала водночас «безсистемною», спорадичною що до відношень між різними типами раціональностей, критеріїв верифікації наукових парадигм і публікацій, не кажучи вже бодай про якісь моральні межі, які б унеможлилювали антигуманні розробки та закріплювали кодекс людяності (честі) вченого [11]. Проте, такі прояви хаотизації притаманні організаційним аспектам функціонування науки і вони поєднують у собі як позитивні, так і негативні чинники її розвитку, що обумовлює певні можливості самоорганізації цієї складної сфери діяльності людини (наприклад, були розглянуті процеси формування наукових шкіл з врахуванням мотивації вчених до нових дослідницьких течій, кількості публікацій з певної тематики і таке інше; виявилось, що ці процеси можливо змоделювати процесами «з загостренням параметрів», які мають синергетичний характер [12]). Вивченням таких закономірностей займалися відомі вчені, нобелівські лауреати на семінарах в інституті Санта-Фе (штат Нью-Мексіко, США) у 90-х роках минулого століття. Вони зосередили увагу на дослідженні виникнення структур з властивостями самоорганізації, які

створюють *складністність* (*thinking in complexity* – мислення у складнощах – термін для позначення надзвичайної складності явищ, систем, яка вимагає й відповідної складності мислення) з простого і вищій порядок з хаосу через декілька рівнів інтерактивності між базовими елементами виникнення такого явища. Ця спроба знайти спільну основу для міждисциплінарного розуміння взаємодії науки і технологій (техніки) дістала назву парадигми «мислення у складності» [13]. На думку відомого іспанського філософа і соціолога Мануеля Кастельса, вона «більше схожа на метод розуміння різноманіття, ніж на об'єднаних метатеорію» [14]. До того ж вона не має експліцитних інтенцій побудови системно-інтегруючих механізмів мислення. Швидше за все «мислення у складності» може претендувати на модель ментального атрактора, навколо якого ущільнюються траєкторії філософського, наукового та релігійного мислення, внаслідок чого і виникає стала структура IP у вигляді когнітивного інтегратора (поки що як уявна мисленнєва форма, відтворююча потенції рефлексії, думки та докси у ентелехійній спрямованості до ментального гешталту новоутвореного логоса, (тут термін «логос» λόγος вжитий для позначення цілісного й органічного знання, для якого властива рівновага розуму і віри, аналізу й інтуїції (Ерн, Флоренський). Що ж стосується релігійного мислення, то тут епістемологічна інтенція спрямована «від технології до теології», як це, наприклад, спостерігається з технотеологією [15]. Якщо зважити на поширену обставину «Deus ex machina», що свідчить про несподівані наслідки від застосування сучасних технологій, то мабуть таки треба припустити й інший варіант бачення ситуації, а саме «Deus in machine» - бог у машині – як утаємниченість сутності техніки, на що звертав увагу М.Гайдеггер: «Одне лише інструментальне, одне лише антропологічне визначення техніки принципово не є дійсним: його не можна реабілітувати, якщо навіть його доповнити заднім числом метафізичним чи релігійним тлумаченням» [16]. Оскільки сучасний техногенний світ вже не можна пояснити ортодоксальним «божим промыслом», а раціональне його тлумачення стикається з невизначеністю меж складності, то місце Бога (деміурга) залишається вільним для звернення до нових онтологічних аргументів на його користь. Ця думка має свій філософський сенс: «Живий Бог чи залишається померлим, визначається не релігійністю людей, тим більше не теологічними екскурсами філософії і природознавства. Чи буде Бог Богом визначається констеляцією буття і всередині неї» [17]. Слід зазначити, що релігійність поглядів на науково-технічні речі виникла ще за античних часів і середньовіччя. Вони були пов'язані з мистецькими витворами людської думки в образах і предметах художнього змісту: «На початку європейської історії у Греції мистецтва піднялися до крайньої висоти здійснюваного в них розкриття таємниці. Вони світлим явищем сповіщали присутність богів, діалог божественної і людської долі. І мистецтво називалося просто «техне». Воно було одним, єдиним у своїй багатоскладності, розкриттям утаємниченого» [18]. Римляни початку нашої доби були раціоналістами і прагматиками навіть у складанні міфів. Відомий міф про Пігмаліона, який просив богів оживити свій скульптурний витвір – Галатею, став згодом підґрунтям для системного моделювання «живих механізмів» функціонування технічних складних пристроїв і систем (так званий ефект Пігмаліона [19]). У темні часи середньовіччя виникла легенда про Голема - глиняного прислужника, якого «оживив» головний равин Праги, вимовивши заборонене ім'я Бога (Ягве, Jahweh) [20]. Сучасність надала «голему» (golem) значення творця віртуальної реальності і навіть прототипа суперкомп'ютера зі штучним розумом (у Ст.Лема це Голем - 14 [21]). Сучасна наука також не обминула проблему створення (виникнення) Всесвіту у релігійному контексті. Відомий фізик-теоретик Ст.Хокінг у своїй книзі «Найкоротша історія часу» написав: «Доки ми вважали, що Всесвіт має початок, роль творця здавалася ясною. Але якщо Всесвіт дійсно повністю автономний, не має ні меж, ні країв, ні початку, ні кінця, то відповідь на питання про роль творця перестає бути очевидною» [22].

Таким чином, розгляд стану філософського, наукового і релігійного мислення в наш час свідчить про наявність зближених їх інтенцій до утворення нової ментальної форми – логосу віри й розуму у різноаспектних проявах IP. Такі інтенції відповідають сучасним тенденціям розбудови міжкультурної філософії [23], інтелектуальному мейнстріму міждисциплінарності [24] та новим ставленням до релігійних тлумачень світобудови, свободи, творчих діянь у контексті відродження метафізичної онтології [25]. Актуалізація IP спостерігається у напрямках дослідження системних технологій (штучний інтелект, глобальна комунікація систем, космічний транзит), заглиблення у парадигму *thinking in complexity*, деяких запозичень у синергетиці, конструктивізму (енактивізму) і трансдисциплінарності. Але попри тісне зв'язку з сучасними онтологічними,

епістемологічними та аксіологічними платформами пізнання світу, ІР не втрачає своєї інтелектуальної індивідуальності, успадкованої від ментального генезису парадигми ЄА. Йому, як і раніше, притаманні вільнодумство як креативний опір дійсності, контрраціональність з залученням аргументу безпідставності думки, метафізичний скепсис у співставленні екзистенції сумніву і феномену скептицизму [1, 286-345]. Покажемо це на прикладі аналізу екзистенційних проблем, що виникли у Євросоюзі через світові онтологічні й суспільно-політичні зсуви деструктивного характеру (у подробицях ці проблеми викладені в зверненні відомих інтелектуалів до європейської спільноти [26]).

Власне, проблема одна і вона ідейного порядку – це протиріччя між національним і інтернаціональним (інтерсуб'єктивним) ставленням до дійсності, яка склалася у Європі з початку нинішнього століття. З одного боку, з'являється «Маніфест створення міжкультурної філософії», у якому відстоюються засади нової світової філософії з подоланням традиційного європоцентризму, а з іншого – маємо публічне оголошення «Маніфесту спасіння Європи», у якому рефреном звучить заклик до збереження саме європейських традицій у їх класичному розумінні, не досяжних (на думку авторів цього Маніфесту) для прибулих імігрантів. Політично така ситуація виглядає як протистояння «здорового популізму» проти «фальшивої Європи» (терміни з тексту звернення). Полярність цих точок зору на подальший розвиток (чи саме існування?!) Євросоюзу багато у чому співпадає з світоглядними розмежуваннями відомих європейських інтелектуалів і деяких політиків, уособлюючих націоналістичні та маргінальні погляди на майбутнє своїх країн. Таке протиріччя у європейському мисленні передбачав ще М.Гайдеггер: «Як зникла різниця між війною і миром, так й відпадає відмінність між «національним» та «інтернаціональним». По європейському мислячій людині тепер ніхто не зможе дорікати, що вона є «інтернаціоналіст». Але вона вже й не націоналіст, тому що про добробут інших націй вона думає ані трохи не менше, ніж про свій» [27]. Дійсно, так сталося, що європейці на початку створення Євросоюзу почувалися «інтернаціоналістами», які вибудовують континентальний «інтернаціонал» народів, придатний для забезпечення «добробуту інших націй». І це їхнє почуття не зникало аж до появи перших хвиль імігрантів. Але ж чого не врахували європейці так це те, що «... націоналізм не долається простим інтернаціоналізмом, а тільки поширюється й зводиться у систему. Націоналізм настільки ж мало наближається й дотягується таким шляхом до *humanitas*, наскільки індивідуалізм – шляхом позаісторичного колективізму» [28]. То ж відомо, що західний індивідуалізм є іманентна риса європейського суб'єкта, а тому відбувся ментально-культурний супротив у надрах європейської свідомості і тільки-но народжений інтернаціоналізм став ідеологічною системою самозаперечення через загрозу західноєвропейському індивідуалізму, який історично сформувався у ментальності людей і ніколи не зникав. Отже, загроза для ЄС виникає через відсутність критичного усвідомлення тих сутнісних змін, які відбуваються у світі, і які сприймаються досить болісно як зазіхання на свій власний добробут, що є досить симптоматично з огляду на суб'єктивний індивідуалізм, підживлюючий традиційний європоцентризм:

«Загроза, до якої все ясніше скочується колишня Європа, міститься насамперед у тому, що її думка – колись її велич – відстає від сутнісної ходи прийдешньої світової долі, яка тим не менш зберігає у головних рисах свого сутнісного витоку європейський відбиток» [29]. Як свідчать поточні події у ЄС, це відставання стає дедалі більшим, бо сам Маніфест лише закликає до повернення у «стару Європу» і жодних поступальних кроків до модернізації «європейської будівлі» не пропонує (здається «спрацював» емоційний інтелект і він перевершив віру у можливість виходу на шлях реформування європейської архітектури континентальної єдності). Але ж ІР виходить з формули «віра є ентелехія розуму», то куди поділася ентелехія європейських народів, яка об'єднала їх спільною історичною долею, яка «...пізнає саму себе, стає відкритою для себе і свідомо керує людським становленням» [30]? Це ж питання хвилювало в свій час й Е.Гуссерля, який розглядав ентелехію не як акт чи його результат, а як процес, не як втілену ідею, а як втілення енергії цієї ідеї, що нескінченно розгортається. Що забулося європейцями з гуссерлівської спадщини, так це його бачення духовної єдності: «Духовний телос європейського людства, що містить у собі самостійний телос кожної окремої нації і окремої особистоті, має характер нескінченності; він уявляє собою нескінченну ідею, у яку прагне втілитися схований в глибині спільний їм усім дух становлення» [31]. «Дух становлення» - ось що втрачено на сьогодні європейцями! Якщо українці зараз сповнені прагнення стати нацією, попри війну,

відсталість і зубожіння, все ще знаходять у собі сили задля збереження гідності і самої держави, то у країнах ЄС запанували інтенції «насичення добробутом» та ностальгічного повернення у «тіні історії» свого національно-містечкового минулого. І все це спостерігається поверх того «духовного телосу», про який так виразно писав Е.Гуссерль... Але історія не припускає якоїсь примусової раціоналізації чи переписування під сьогоднішні політичні амбіції лише тому, що владні зазіхання на примат історичної істини стають вище «духу становлення», який по суті і є для європейців енергією руху ідеї оновлення євросоюзного утворення у якості практичного втілення найкращих філософських систем Канта, Гегеля, Фіхте, Шеллінга та інших великих мислителів, що створили той могутній «духтелос», що піднесено звучить у безсмертній «Оді до радості» Бетховена. Отже «дух становлення» у гуссерлівському значенні повинен стати для сучасних європейців втіленням віри у свій власний розум. Принаймні до цього спонукає онтологічна ідея і аксіологічний імператив інтегрального раціоналізму. Бернар-Анрі Леві - один зі співавторів нещодавнього маніфесту європейських інтелектуалів, який закликає європейців встати на захист цінностей об'єднаної Європи проти хвилі популізму та правого радикалізму, нарікає, що демократичні сили "довгий час були лінивими, спали й здавалися розсіяними до останнього року", однак тепер, на його думку, "вони прокидаються" [32]. Поки важко зрозуміти, що це – чи онейроїдний стан пробудження від відчуття екзистенційної загрози, чи усвідомлення необхідності діяти не лише розумом, а й глибокої вірою у своє європейське майбутнє? Останнє у світлі філософії європейського адогматизму поки викликає сумнів, а тому слід пам'ятати, що «сон розуму пробуджує чудовиськ», тож настав час швидких й потужних дій, щоб зупинити наступ ірраціональності з боку світоглядного мракобісся.

ВИСНОВКИ.

1. Філософський аналіз онтологічних і епістемологічних інтенцій поширення методологічного застосування ІР для дослідження існуючих форм мислення засвідчив його актуальну спроможність набути значення конструктивного засобу пізнання таких видів ментальності, як людино-машинний інтелект, мережне мислення, мислення у складності тощо.

2. ІР як методологічний засіб вписується у сучасні філософські та наукові парадигми синергетики, міждисциплінарності, конструктивізму, але й має свої екзистенційні і феноменологічні модальності – вірування, телоси, доксихні синтези, які метафорично пов'язані між собою «і світло епістемі потребує контрасту докси» (В.Вельш).

3. Суспільно-політичні проблеми, що виникли у Євросоюзі в останній час, доцільно аналізувати з залученням методології європейського адогматизму, яка цілком відповідає складності питань, потребуючих нагальної філософської відповіді.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петрушов В. М. Філософія європейського адогматизму: парадокс віри С.Кіркегора та SOLA FIDE Л.Шестова / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – 417с.
2. Філософське та науково-методологічне дослідження теоретичних засад прийняття оптимальних рішень персоналом структур та підрозділів залізничного транспорту в умовах значного зростання інтенсивності руху поїздів. – Звіт про НДР. – УкрДУЗТ, 2009. – 221с.
3. Філософське та науково-практичне дослідження конструктивних можливостей інтегрального раціоналізму для створення сучасних та над сучасних когнітивних технологій забезпечення прийняття рішень персоналом структур та підрозділів залізничного транспорту в умовах значного зростання інтенсивності руху поїздів. – Звіт про НДР. – УкрДУЗТ, 2017. – 56с.
4. Петрушов В. М. Питання часу: буттєва розгубленість чи онтологічні очікування? //Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. "Філософія", вип. 50- Харків, ХНПУ, 2018, с.23-35.
5. Бультман Р. Избранное: Вера и понимание. Том I-II [Електронний ресурс] / Р. Бультман – Режим доступу: <https://www.livelib.ru/book/1000091358/about-izbrannoe-vera-i-ponimanie-rudolf-bultman> .- Назва з екрана.
6. Башляр Г. Избранное. Том 1. Научный рационализм. М; СПб.: Университетская книга, 2000. 395 с.
7. Моисеев В. И. Логика всеединства [Електронний ресурс] / В. И. Моисеев – Режим доступу: <http://vyacheslav-moiseev.narod.ru/LogVs/LOGVS.pdf> . Назва з екрана.
8. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления. – Спб.: Наука, 2007. – С. 332.

9. Ibid. С.58-59.
10. Вельш В. Жиль Делез или гетерогенность и соединение / Проблема рациональности наприкінці ХХ століття. Матеріали V Харківських міжнародних Сквородинівських читань. – Харків, Ун-т внутр.справ, 1998.- С.102-112.
11. Корредойра Мартин Л. Сумерки эпохи науки [Электронный ресурс] / Мартин Л. Корредойра – Режим доступа: <https://arxiv.org/abs/1305.4144> . - Назва з екрана.
12. Курдюмов С. П., Малинецкий Г.Г. Синергетика – теория самоорганизации / Компьютеры, модели, эксперимент. – М.: Наука, - 1988. – С. 98-99.
13. Майнцер К. Сложносистемное мышление: Материя, разум, человечество. Новый синтез. - М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. - 464 с.
14. Мануэль Кастельс. Информационная эпоха: экономика, общество культура. Информационно-технологическая парадигма [Электронный ресурс] /Кастельс Мануэль – Режим доступа: http://polbu.ru/kastels_informeroch/ch15_all.html. Назва з екрана.
15. Михаил Куртов. Генезис графического пользовательского интерфейса. К теологии кода. СПб.: Транслит, 2014. — 88 с
16. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления. – Спб.: Наука, 2007. – С. 318.
17. Ibid. С. 358.
18. Ibid. С. 329.
19. Дружинин В. В., Конторов Д. С., Конторов М. Д. Введение в теорию конфликта. – М.: Радио и связь, 1989. – 288с.
20. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине. – М.: Наука, 1983. С.94.
21. Загряжский Б. А. «Мнимая величина» / Будущее искусственного интеллекта. – М.: Наука, 1991. – С.179.
22. Хокинг С. Краткая история времени [Электронный ресурс] / Стивен Хокинг – Режим доступа: <https://www.litmir.me/br/?b=242723&p=1> . Назва з екрана.
23. Степанянц М.Т. От европоцентризма к межкультурной философии // Вопросы философии, №10.- 2015.- С.150-162.
24. Розин В.М. Методология познания и конституирование реальности в междисциплинарных исследованиях // EPISTEMOLOGY & PHILOSOPHY OF, 2016 , Т. XLVIII. - № 2.- С.141-150.
25. Польсков К. О. Верификация и теология // Вопросы философии, №8. – 2018. - С.130-145.
26. Боритесь за Европу – или вредители уничтожат ее. Идея Европы в опасности. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.apn.ru/index.php?newsid=37697> . Назва з екрана.
27. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления. – Спб.: Наука, 2007. – С.264.
28. Ibid. С.288.
29. Ibid. С.287.
30. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология // Вопросы философии, №7. – 1992. – С.142.
31. Кнабе Г. С. Понятие энтелехии и история культуры // Вопросы философии, №5. – 1993. – С.66.
32. Бернар-Анрі Л. Битва за Європу. Інтерв'ю журналу «Новое время». [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ce-bitva-za-yevropu-vidomiy-filosof-pro-shansi-yes-vistoyati-proti-populistiv-50007624.html>

REFERENCES

1. Petrushov V. M. Filosofiya Europeyskogo adogmatyzmu: paradoks viry S. Kirkegora ta SOLA FIDE L. Shestova [Philosophy of European Adogmatism: Kierkegaard's Paradox of Faith and L. Shestov's SOLA FIDE] [In Ukrainian] / Petrushov V.M., dissertation – Kharkiv: UkrDAZT, 2008. – 417 p.
2. Petrushov V. M. Pytannia chasu: buttieva rozgublenist chy ontologichni ochikuvannia? [Question of Time: Existential Confusion or Ontologic waiting?] [In Ukrainian] / Visnyk Kharkivskogo natsionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni G.S. Skovorody, "Philosophy", N 50, Kharkiv, 2018. – p. 23-35.
3. Bultman R. Vera i ponimaniye [faith and Understanding] [In Russian] / Access: <https://www.livelib.ru/book/1000091358/about-izbrannoe-vera-i-ponimanie-rudolf-bultman> .
4. Bachelard G. Izbrennoye. Tom I. Nauchnyi racionalizm [Scientific rationalism] [In Russian] / Moscow, St-Petersburg: Universitetskaya kniga, 2000. – 395 p.
5. Moiseev V. I. Logika vseyedinstva [Logic of Unity] / Access: <http://vyacheslav-moiseev.narod.ru/LogVs/LOGVS.pdf> .
6. Heidegger M. Vremia i bytiye [Time and Being] [in Russian] / St-Petersburg: Nauka, 2007. – 332 p.

7. Welsh V. Jiles Deleuze ili geterogennost i soyedineniye [Jiles Deleuze or Heterogeneity and Connectability] [In Russian] / Problema racinalnosti naprykinci XX stoliittia – Kharkiv, Universitet Vnutrishnikh sprav, 1998. – p. 102-112.
8. Corredoira Martin L. Sumerki epohi nauki [Twilight of the Epoch of Science] [In Russian] / Access: <https://arxiv.org/abs/1305.4144>
9. Kurdiunov S. P., Malineckiy G.G. Sinergetika – teoriya samoorganizatsii [Synergetic as Science of Self-organization] [In Russian] / Moscow: Nauka, 1998. – p. 98-99.
10. Meinzer K. Slozhnosistemnoye myshleniye: materiya, razum, chelovechestvo. Novyi sintez [Complex Thinking: Material, Reason, Mankind. A New Synthesis] / Moscow: Librokom, 2009. – 464 p.
11. Castels Manuel. Informacionnaya epoha: ekonomika, obshchestvo, kultura [Informational Epoch] [In Russian] / Access: http://polbu.ru/kastels_informepoch/ch15_all.html.
12. Kurtov Mikhail. Genezis graficheskogo polzovatelskogo interfeisa [Genesis of the Grafical User Interface] [In Russian] / St-Petersburg: TransLit, 2014. – 88 p.
13. Druzhinin V. V., Kontorov D.S., Kontorov M.D. Vvvedeniye v teoriyu konflikta [Introduction into the Theory of Conflict] [In Russian] / Moscow: Radio i Sviaz, 1989. – 288 p.
14. Stepanianz M. T. Ot evropocentrizma k mezhkulturnoy filosofii [From Europocentrism to Intercultural Philosophy] [In Russian] / Voprosy filosofii, №10.- 2015.- p. 150-162.
15. Rozin V. M. Metodologiya poznaniya i konstituirovaniye realnosti v mezhdisciplinarnykh issledovaniyakh [Methodology of Cognition and Constitution of Reality in the Interdisciplinary Research // EPISTEMOLOGY & PHILOSOPHY OF, 2016, T. XLVIII. - № 2.- p.141-150.
16. Bernard-Henri L. Bytva za Evropu. Interviu zhurnalu “Novoye Vremia” [Battle for Europe] / Access: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ce-bitva-za-yevropu-vidomiy-filosof-pro-shansi-yes-vistoyati-proti-populistiv-50007624.html>